

ma súllyal esik latba a tárgyi tudás (franciából és matematikából), valamint a tanulási motiváció. A kétnyelvű gyermekek előnyt élveznek, de figyelik a gyermek önállóságát és a szülő anyagi hozzájárulásának lehetőségét is. A szelekció tehát széles alapon nyugszik, s nem minden esetben

lehet világosan látni, hogy melyik szempont alatt ki mit ért.

Document préparé pour la SPEAQ par Wynanne Watts et Sandra Snow, 1993.

Vámos Ágnes

Azonos tartalom, változó forma

A könyv elsősorban azon értelmiségiek számára íródott, akik vagy nem találtak választ a „Miért vagyok, miért élek...” kérdésre, vagy akik a megtalált válaszokban elbizonytalanodtak.

A szerző a kereszténységet kínálja fel olvasói számára. Nagyon egyéni módon teszi ezt a szociológus s egyben jezsuita *Morel Gyula*. A sajátos hang nem holmi egyénieskedésből fakad, hanem a szerző szinte könyörtelennek tűnő őszinteségéből. Morel őszinte önmagához, az egyházhoz és az olvasóhoz. Döbbenetesen hat ez a mai korban, mert hozzászoktunk, hogy problémáinkra többnyire ideologikus válaszokat kapunk. Az ideológiák természetéből pedig az következik, hogy elterelik figyelmünket az igazi problémákról, s egy idő után már nem a lényegről, hanem az azt megideologizáló gondolatmenetéről beszélünk. Gondolkodásunknak ezt a hagyományát rúgja fel most a szerző, mindvégig szem előtt tartva az alapkérdést, azaz hogy milyen válaszokat tud adni a kereszténység a mai ember számára az élet értelmének megtalálásához.

A kereszténység megértéséhez a szerző négy fogalmat vezet be. Az egyik a hit, mely a feltétlen meggyőződést jelenti, vagyis azt, ami semmilyen körülmények között nem változik meg. A másik a vallás, amely a hit társadalmi kifejezési formája, s koronként, földrajzi területenként változik. A harmadik fogalomkörbe tartozik a hittel foglalkozó tudomány, mint a teológia és a vallásszociológia. S a negyedikbe sorolja Morel a hitet képviselő közösségeket, vagyis az egyházakat és a hitközségeket. A könyv arra figyelmeztet, hogy a hit kivételével mindegyik fogalom

olyan társadalmi jelenségeket takar, amelyek érvényessége viszonylagos. Hit például az, hogy az emberi életnek értelme van, a szeretet a legmagasabb rendű érték a társadalomban, a szenvedés és a boldogság kiegyenlítődik egymással. Míg ezek az értékek a hívő ember számára változtathatatlanok, addig az azokat megjelenítő társadalmi formáknak követniük kell a társadalmi változásokat. Forma például az ima, a szentmise, a papok megszólítása, a templomok belső tere. Vagyis a tartalom (a hit) és a forma (a hitet kifejező társadalmi jelenségek) folyamatos feszültségben vannak egymással, s ebben az erőteremben kell a kiegyenlítődének időről időre formálódnia. Azért írta meg könyvét a szerző, mert úgy látja, hogy a kereszténységet kifejező formák nagy része mára kiürültek, s ezért a hitet a kereső emberek nem találják meg bennük a lényegét.

Mondanivalója érdekében keményen, sokszor az érintettek számára fájó módon kritikát gyakorol a szerző a vallási formákkal kapcsolatban. Olyan, a közfelfogás által is vitatott vallási kérdéseket elemez sajátos „mérlegelő” technikával, amelyek a mai ember számára tartalom nélküli formák csupán. A mérlegelés lényege, hogy az egyik oldalon bírálja az elavult egyházi gyakorlatot, így a misén felolvasott szövegek érthetlenségét, a csodák világának értelmezhetőségét, a válás és az élettársi kapcsolat egyházi megítélését. A másik oldalon viszont bemutatja a kérdéssel kap-

csolatos saját felfogását, amely a kereszténységgel is és a mai ember észjárásával is összeegyeztethető. A formálissá vált, a személyes érintettséget nélkülöző magyarázatok helyett saját gondolatait tárja elének. Ezzel mutatja be olvasóinak, hogy az idejétmúlt válaszok helyett létezik a keresztény hittel s a mai ember „felvilágosult” gondolkodásával konzekvens magyarázat. Ez a „mérlegelő” technika utal arra is, hogy a kereszténységet már elfogadó, vagy abba beleszülető ember sem mindent fogad el automatikusan, s számára sem küzdelemtől mentes az „értelmesség” fenntartása.

Napjaink ambivalens helyzetének bemutatásával azonban nemcsak az őszinteséget, hanem a „mérlegelő” technika sajátos következményeit is vállalnia kell a szerzőnek. Míg az egyik oldalon az olvasó számára ismert, s véleményével többnyire azonos egyházkritika áll, addig a másik oldalon a kérdések újszerű megközelítésben kerültek kifejtésre, mély, keresztény tartalommal. Emiatt a könyv egyszeri olvasása csak arra elég, hogy az olvasó igazolva lássa az elavult vallási formákkal kapcsolatos ellenérzéseit. Így azonban súlyát veszti az a bizonyos másik oldal, vagyis a szerző kínálta, mai emberre szabott, keresztény megoldás. Ez azért problematikus, mert a könyv célja az élet értelmének keresését szolgáló útmutatás, s ennek csupán eszköze a jelenlegi gyakorlat bírálata. Tehát érdemes megfogadni a könyv tanácsát, mely kiemeli az elmélkedés szükségességét olvasás közben. Azok, akik figyelmen kívül hagyják ezt, talán csak egyházkritikát fognak látni a könyvben.

A fenti megállapítás azonban csak részben igaz. Ugyanis ez a „befogadói” gyakorlat „csak” a keresőkre, azaz az elsősorban megcélzott közönségre vonatkozik. Ők azok, akik nem tájékozottak a keresztény értékrend világában, viszont kritikusan figyelik a formális vallásgyakorlást. Tehát fogékonyabbak a bírálatokra, mint a számukra idegen értékek megértésére. Más a helyzet a „megfáradt” keresztényekkel. Nekik a „mérleg” mindkét oldala ismerős, s a napi gyakorlat őszinte kritiká-

ja világossá teheti számukra kiábrándultságuk okát. A szerző kínálta útmutatás pedig jó ösztönzés a problémák feldolgozására. A fentieket belátva, azt állítom, hogy a könyv, szerzője szándékától eltérően, inkább szól a keresztény vallást már megtalálókhoz, mint az azt keresőkhöz. (Ami nem is kis réteget jelent, ha meggondoljuk, hogy a statisztikai adatok szerint Magyarországon a lakosság közel százaléka kereszténynek tekinthető.)

A könyv egyik nagy értékéből, vagyis a keresztény vallásgyakorlás ambivalens helyzetének őszinte felvállalásából maguk a keresztények profitálhatnak a legtöbbet.

A szerző az egyház jelenlegi helyzetének bemutatása mellett kitér a lehetséges megoldásokra is. Javasolja, hogy az egyház kezdjen párbeszédet a társegyházakkal s a modern világ képviselőivel. Ezzel érzékenyebb lenne arra, hogy tanításait mikor, kinek és hogyan mondja el. Javasolja a „lépcsőzetes” kínálat elvét. A kevésbé működő uniformizmus helyett, ahogy a szerző mondja, a „pluriformizmus” bevezetését tartja fontosnak az egyházban.

Az alapprobléma megoldása érdekében Morel Gyula nemcsak az egyháztól várja a változást, hanem a kereső embertől is. Vallja, hogy „aki helyesen keres, az jót talál”. Hogyan lehet helyesen keresni? Megértő beállítódással, amely ahhoz kell, hogy a keresztény értékrend lényegét megértse a mai ember. S addig, amíg az irritáló jelenségeket nem tudja valaki elfogadhatóan feldolgozni magában, addig tegye azokat zárójelbe. Próbáljon elfogadható, értelmet adó példákra tekinteni, s azokon felerősödve aztán fokozatosan kibonthatja a zárójelket. Mire jó ez a nagy befektetés? – kérdezhetnénk. Arra, hogy az értelemet kereső ember ne félelemmel tekintsen jövője elé, hanem bizonny az ígértben, mely szerint a „jövő biztosabb, mint a múlt”.

Ha elmélkedve olvassuk végig a könyvet, akkor feltűnik, hogy a szerző maga is a türelem, a megértés és a zárójelzés híve, vagyis olyan belső értékek elsajátítására ösztönöz, amelyekkel maga is rendelkezik. Ettől lesz könyve hiteles, s egyben megfontoltan „lázado”. A problematikus

társadalmi jelenségekre kigondolt megoldásoknál érdemes megállni, mert ezzel a problémák és a lehetséges megoldások bekerülnek a köztudatba. Ezért befejezésül érdemes rákérdezni a szerző által felvázolt megoldásokra.

1. Szociológiai szempontból lehetséges-e az, hogy értelmi úton úgy azonosuljunk egy értékrenddel, hogy közben azt állítjuk annak társadalmi hordozóiról, hogy sok szempontból érthetetlenek a mai ember számára?

2. El tud-e értelmi úton jutni a hithez a kereső ember egyedül, intézményes segítség nélkül, amikor a hit lényegéhez annak intézményesült hordozói is szorosan hozzátartoznak?

3. A mindennapi élet világában elvesző, hitét kereső ember vajon hogyan tudja a világban szocializálódott beállítódását átváltani türelemre, megértésre egyesegyedül?

Kérdések és válaszok merülnek fel, amelyeket ez a könyv indít el, s amelyekre előbb-utóbb a mindennapokban kell válaszokat adni és kapni.

Morel Gyula: A jövő biztosabb, mint a múlt.
Budapest, 1995.

Bögre Zsuzsa

Mit kezdjenek a keresztények a politikával?

Az alábbi esszé – esszé. Ez itt annyit jelent, hogy a szerző nem tekinti tudományos pályafutása részének a leírtakat, vagyis eltekint bizonyos állítások szigorú bizonyításától, de a tudományos érvelés során alkalmazott módszerekhez hű marad, továbbá szellemi és morális felelősséget vállal az alább következő gondolatokért.

Bizonyos értelemben már az imént leírt mondat sincs *politikai* jelentőség híján. A közírói tevékenység értelemszerűen alkalmazott társadalomtudomány is, s az alkalmazó sajátos politikai céljai egyszerűen el sem rejthetők. Helyesebb tehát, ha azokat nyíltan vállalja. Ehhez azonban szorosan hozzátartozik két erkölcsi elv.

Az egyik az, hogy a politikai elvek nyílt vállalása önmagában semmiféle fölmentést nem ad a hazugság, a restség az igénytelenség, a mellébeszélés, a sandaság, a rosszindulat, az öntetszég bűne alól.

A másik az, hogy egyetlen politikai ideológia sem tiszteletreméltó önmagában, de erkölcsileg kivétel nélkül mindegyik megítélhető. Ez a politikai tevékenység természetéből következik, amelyet rövidesen ki fogok fejteni.

A két elv természetéből adódik – ezt sajnos, külön meg kell említenem, mert köz-

íróink megfigyeléseim szerint rendszeresen elfeledkeznek róla, holott ezzel botrányos következetlenséget követnek el –, hogy a fenti két elv a *másik* politikai ideológiájának *értékelésekor* is érvényes.

Úgy gondolom, hogy a keresztények által vállalható etikai rendszerek mindegyike tartalmazza ezt a két elvet. Bár igyekszem a lehető legkevesebb absztrakcióval terhelni a gondolatmenetet, az eddigieket sajnos nem takaríthattam meg.

Mielőtt továbblépnék, illusztrálni szeretném az elmondottakat.

Úgy vélem, hogy helytelen, sőt, bűnös magatartás, amikor valaki úgy alkot – pláne nyilvánosan – véleményt, hogy nem tesz meg mindent saját érveinek tisztázása és a másik minél alaposabb megértése érdekében. A közíró politikai felelőssége, hogy a tudományból kölcsönzött fogalmainak használatából adódó következményeket